

ทำไมเด็กคลอดก่อนกำหนด ถึงตาบอดได้ ถ้าไม่ได้รับการตรวจตา

บทความโดย พญ.พรณทิพา ว่องไว
เรียบเรียงโดย นศพ.ณิชารีย์ ศรีงาม
ราชวิทยาลัยจักษุแพทย์แห่งประเทศไทย

หมอชวนรู้

The Medical Council
of Thailand

1 ทำไมเด็กคลอดก่อนกำหนด ถึงตาบอดได้ ถ้าไม่ได้รับการตรวจตา

หมอชวนรู้

นิยาม : เด็กเกิด/คลอดก่อนกำหนด หมายถึง คลอดก่อนครบ 37 สัปดาห์

ในเด็กคลอดก่อนกำหนดอาจทำให้มีปัญหาเรื่องตาได้ หนึ่งในนั้นคืออาจทำให้เกิดตาบอดตามมา ซึ่งหนึ่งในนั้นมีสาเหตุมาจาก โรคจอประสาทตาผิดปกติในทารกเกิดก่อนกำหนด (retinopathy of prematurity : ROP) โดยปกติจอตาจะเจริญเติบโตเต็มที่ตอนเด็กอายุ 40 สัปดาห์ แต่หากคลอดก่อนกำหนด จอตาอาจยังพัฒนาไม่เต็มที่ เกิดจอตาลอกหลุดได้ หากปล่อยทิ้งไว้ไม่ได้รับการรักษาจะนำไปสู่ตาบอดถาวรได้ ทารกที่มีความเสี่ยงต่อโรคนี้ ได้แก่

อายุครรภ์น้อยกว่า
เท่ากับ 30 สัปดาห์

น้ำหนักแรกเกิดน้อยกว่า
หรือเท่ากับ 1500 กรัม

มีความเจ็บป่วยร่วม
เช่น ช็อค มีปัญหาโรคปอด
มีภาวะตัวเหลือง

หมายเหตุ : ภาวะจอตาลอกหลุด และตาบอด ไม่เกี่ยวกับการส่องไฟเพื่อรักษาอาการตัวเหลือง แต่อาจส่งผลต่อการนอนหลับของเด็ก แพทย์จะทำการปิดตาเด็ก ช่วยให้เด็กนอนหลับได้ ตัวเลขอาจมีความแตกต่างกันในแต่ละโรงพยาบาลเพราะการดูแลทารกเกิดก่อนกำหนดในแต่ละโรงพยาบาลมีความแตกต่างกันตัวเลขที่กำหนดในเกณฑ์นี้เป็นเพียงแนวทางเท่านั้น

เมื่อไหร่ที่จักษุแพทย์จะมีบทบาทในเด็กคลอดก่อนกำหนด แพทย์จะคัดกรองเฉพาะเด็กที่มีภาวะเสี่ยง ไม่ได้ตรวจตาในเด็กคลอดก่อนกำหนดทุกคน โดยจะพิจารณาตรวจตาในเด็กที่มีความเสี่ยงข้างต้น

แต่ละ รพ. มีเกณฑ์แตกต่างกัน แล้วแต่กุมารแพทย์และจักษุแพทย์ตกลงร่วมกัน หากตรวจพบความผิดปกติของจอตาส่วนใหญ่หายได้เองแต่ประมาณไม่ถึง 10-20 % อาจต้องได้รับการรักษา และควรได้รับการรักษาภายใน 72 ชั่วโมง หลังตรวจพบ เพราะอาจเกิดจอตาลอกหลุดทำให้ผลการรักษาไม่ดีเท่าที่ควร

หมอชวนรู้

The Medical Council of Thailand

2 ทำไมเด็กคลอดก่อนกำหนด ถึงตาบอดได้ ถ้าไม่ได้รับการตรวจตา

หมอชวนรู้

การตรวจจอตา

จะตรวจในช่วง 4-5 สัปดาห์หลังคลอด หรือ อายุครรภ์ที่เกิดรวมกับ อายุเด็กปัจจุบันหลัง คลอด รวมแล้วได้ ประมาณ 31-34 สัปดาห์

วิธีการตรวจตาในเด็ก

จักษุแพทย์จะ หยอดยาขยาย ม่านตาเพื่อตรวจ จอตาในเด็ก

จะสังเกตได้อย่างไรว่าลูกจอตาผิดปกติไหม

พ่อแม่อาจสังเกตได้ยาก ดังนั้นควรให้จักษุแพทย์ตรวจ ติดตามมาตรวจกับจักษุแพทย์จนกว่า จอตาจะเจริญสมบูรณ์ดี โดยนัดตรวจ ทุก 1-3 สัปดาห์ ขึ้นอยู่กับความรุนแรง และระยะของโรค ในระยะยาว อาจเกิดจอตาลอกหลุดในอนาคต และ ต้อหินได้ แม่ได้รับการรักษาอย่างดีแล้ว ดังนั้นควรมาตรวจตาตามนัดจนโต

ระยะต่าง ๆ ของโรคจอประสาทตาผิดปกติในทารกเกิดก่อนกำหนด มี 5 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 0

ยังไม่มีความผิดปกติอื่น เพียงแค่จอตายังไม่เจริญสมบูรณ์ตามอายุ โดยเด็กแต่ละคน มีเวลาให้จอตาเจริญสมบูรณ์ไม่เท่ากัน ถ้า น้ำหนักขึ้นดี กินนมแม่ จอตาจะสมบูรณ์ได้ดีกว่า

ระยะที่ 1,2

ไม่อันตราย ไม่จำเป็นต้องได้รับการรักษา ตรวจนัด ติดตามเป็นระยะ

ระยะที่ 3

รักษาได้โดยเลเซอร์ จี้ความเย็น ฉีดยาเข้าในวุ้นตา เพื่อให้เส้นเลือดผิดปกติฝ่อหายไป

ระยะที่ 4

เกิดจอตาลอกหลุด ดังนั้นจำเป็นต้องผ่าตัด

ระยะที่ 5

การมองเห็นอาจกลับมาได้ไม่สมบูรณ์ เด็กมีโอกาสสูญเสียการมองเห็นถาวรได้ในอนาคต

นอกจากการพิจารณาจากระยะของโรคแล้วต้องพิจารณาตำแหน่งของการเกิดโรคด้วย หากตำแหน่งที่เกิดความผิดปกติอยู่ใกล้ขั้วประสาทตา จะได้รับภาพชัด อาจส่งผลต่อการมองเห็นมากกว่า จึงต้องรีบรักษามากขึ้น

หมอชวนรู้

The Medical Council of Thailand

3 ทำไมเด็กคลอดก่อนกำหนด ถึงตาบอดได้ ถ้าไม่ได้รับการตรวจตา

หมอชวนรู้

การรักษามีทางเลือกอะไรบ้าง

1. การยิงเลเซอร์

ข้อดี เป็นวิธีที่ใช้รักษา มาอย่างยาวนาน รู้ ผลข้างเคียงในระยะยาว

ข้อจำกัด

โรคเป็นระยะรุนแรง มากอาจใช้ไม่ได้ผล

2. การฉีดยา เข้าวุ้นตา

ข้อดี ได้ผลดีกับระยะโรคที่รุนแรงที่เลเซอร์อาจใช้ไม่ได้ผล โอกาสเกิดสายตาสั้น เอียงน้อยกว่าเลเซอร์ และไม่มีการทำลายจอตาเหมือนเลเซอร์

ข้อเสีย

เป็นวิธีการรักษาที่ใช้มาประมาณ 5-6 ปี จึงไม่ทราบผลเสียในระยะยาวที่แน่ชัด ติดตามการรักษาและบ่อยกว่ากลุ่มเลเซอร์ประมาณ 1-2 ปี

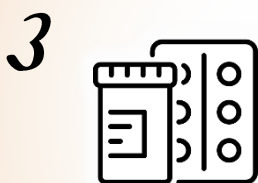
ข้อควรระวัง

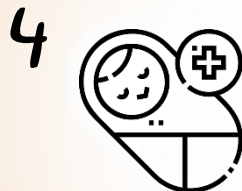
1 ต้องมาติดตามรักษาอย่างต่อเนื่อง

2 เรื่องพัฒนาการในเด็ก จากการศึกษานี้ใน 5-6 ปีที่ผ่านมา ยังไม่มีรายงานว่าผลการรักษาโดยการฉีดยาเข้าวุ้นตาจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็ก แต่ต้องดูในระยะยาวต่อ

3 แผลติดเชื้อ อักเสบ ควรดูเรื่องความสะอาด แพทย์จะให้ยาปฏิชีวนะ 2 วันแรก ใส่ที่ครอบตา แต่โอกาสเกิดภาวะดังกล่าวค่อนข้างน้อย

4 การผ่าตัด จะพิจารณาในผู้ป่วยที่เป็นมากแล้ว เพื่อรักษาให้ออตาติด แต่การมองเห็นในการกหลังผ่าตัด อาจไม่สามารถมองเห็นได้เหมือนปกติ

การเลือกแนวทางการรักษาจักษุแพทย์จะประเมินร่วมกับพูดคุยกับผู้ปกครอง ทั้งนี้จะพิจารณาจากความปลอดภัยและความเหมาะสมกับทารกเป็นรายๆไป สำหรับเด็กคลอดก่อนกำหนด แม้ไม่มีภาวะจอตาผิดปกติ ยังจำเป็นต้องตรวจตาจนกระทั่งโต เนื่องจากมีโอกาสเกิดสายตาสั้น เอียงหรือตาเหล่ผิดปกติมากกว่าเด็กคลอดครบกำหนด ดังนั้นควรตรวจตาปีละครั้ง

หมอชวนรู้

The Medical Council of Thailand

4 ทำไมเด็กคลอดก่อนกำหนด ถึงตามองได้ ถ้าไม่ได้รับการตรวจตา

หมอชวนรู้

ขั้นตอนการส่งผู้ป่วยถึงมือแพทย์เฉพาะทาง

การส่งต่อเด็กทารกคลอดก่อนกำหนดนั้นจะเริ่มจากกุมารแพทย์และจักษุแพทย์ติดต่อขอเตียงว่าเตียงว่างหรือไม่ อาจจะบริหารจัดการภายในระยะเวลาจำกัดได้ยาก นอกจากนี้อาจต้องติดต่อแพทย์วิสัญญีดมยา รวมทั้งพยาบาล และแพทย์เจ้าของไข้ เพื่อร่วมการดูแลรักษา อาจต้องจองและรอห้องผ่าตัด ดังนั้น ต้องใช้เวลาในการดำเนินการพอสมควร แต่ตอนนี้ระบบการสื่อสารในองค์กรดีขึ้น เพื่อให้เด็กได้รับการรักษาให้ทันเวลาและเพิ่มประสิทธิภาพการรักษา

Take home Message

1 การตัดสินใจการรักษา ขึ้นกับ ข้อจำกัด ความเสี่ยง ของ สถานบริการต่าง ๆ

2 กุมารแพทย์จะช่วยคัดกรองเบื้องต้น เวลาพาเด็กมารับวัคซีน และตรวจสอบภาพว่าตามีความผิดปกติไหม

3 ให้ความสำคัญกับการนัดติดตามการรักษา

4 มีบุตรเมื่อพร้อม ไปรับการฝากครรภ์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อประเมินความเสี่ยงกับสูติแพทย์

5 ฝ้าสังเกตพฤติกรรม การมองเห็นของลูก เพื่อช่วยจักษุแพทย์ในการประเมินการมองเห็นในระยะยาว

ถาม-ตอบ ชวนน่ารู้

Q : ถ้าคลอดเลยกำหนด จะมีปัญหาไหม

A : ตาไม่มีปัญหาแต่จะมีปัญหาด้านสุขภาพอื่นของแม่และลูก

Q : การได้รับออกซิเจนตอนแรกเกิดทำให้ส่งผลเสียต่อจอตาจริงหรือไม่

A : การได้รับออกซิเจนเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดโรคแต่ปัจจัยหลักที่สำคัญคือ การเกิดก่อนกำหนด

Q : ในเด็กคลอดครบกำหนดต้องตรวจตาไหม

A : ควรตรวจ เนื่องจาก เด็กเล็กไม่สามารถบอกอาการได้ว่า เห็นชัดหรือไม่ชัด อาจทราบว่าเห็นไม่ชัดตอนเด็กโตมากขึ้นแล้ว ดังนั้นควรมาตรวจปีละครั้ง เด็กเล็กสามารถตรวจตาได้ โรคบางโรคเมื่ออายุ 7-8 ปีไปแล้วจะรักษาได้เห็นผลได้ไม่ดีเท่าที่ควร

